

Ormánság 1918-ban: spanyolnátha, élelmezés (Berki Gyula írása)

Megsárgult újságlapok

A zalátai születésű Berki Gyula számtalan cikkében ostromozta a közállapotokat, az elsők között vizsgálta az egykezést. Több ciklusban országgyűlési képviselő volt, Bethlen miniszterelnök kedvenc főtanácsosa. Számtalan cikke és parlamenti felszólalásából végig kísérhetjük életét. Az utolsó általam fellelt bejegyzés a háború utáni kommunista érából való, ahol feltűnt, mint egy bank felügyelő bizottságában lévő reakciós népnyzó. Így múlik el a világ dicsősége. További sorsa ismeretlen, de szűkebb hazája, Baranya sorsáért aggódó és cselekvő ember képe rajzolódik ki a régi írások alapján.

A spanyolnátha

1918–19-ben az influenza A nevű vírusának a történelem első és egyúttal legpusztítóbb, világméretű járványa volt, amely a Föld teljes lakosságának mintegy 3-5 százalékát elpusztította. Már 1918-ban több áldozatot követelt, mint az egész első világháború.

Népegészségügy és népelelmezés Baranyában.

Írta: Berki Gyula

(Ezen pár sor írásomat Baranya vármegye alispánjának ajánlom.)

Siklós, 1918. október 2-án

A nép szenvedéseit még nem sokalta meg Isten és küld vala dögvészes nyavalyákat nyakunkra. A gyarló emberiség önmagának vigasztalására spanyolnáthának nevezte el a háborús dögvészt, mely ezerszámra pusztítja a vérbe borult világ népét.

Olvastam Baranya vármegye főorvosának a jelentését a spanyol- járványról. Megdöbbentem ezen a jelentésen. A falusi halottkének jelentéseire van alapítva. Nem fűdi a tényleges viszonyokat. Nyolc halálesetről tud ez a gyarló jelentés és a halálozási arányt igen kedvezőnek ítéli meg. — Hátborzongató dolog ez. Legyen vége a minden gyakorlati érték nélküli utólagos statisztikázásnak és ne bíbelődjék a főorvos most a községi bábákkal se. Gyorsan és erélyesen lásson hozzá a megye egészségének reparálásához.

Vegye tudomásul, akit illet, hogy itt nem spanyolnátháról, hanem háborús dögvészről van szó. Magyarországon több mint egymillió ember beteg a háborús nyavalyában, Budapesten magában több mint százezer beteg van. Baranya is hemzseg a betegetől; Siklóson minden háznak van betegje. Naponként vannak halottak. És a siklósi járás területén, mint az egész vármegyében dühöng a háborús nyavalya. Az orvosok, papok és sírásók nem győzik a munkát.

Egyáltalában meg vagyok döbbenve, hogy vármegyénk lakosságának egészségével nagyon keveset törődnek. Megelégednek az illetékes körök azzal, hogy tudomásul veszik, hogy nagy a gyerekhalandóság; sok a járványos betegség állandóan stb. stb. De, hogy a vármegye népének egészségüggyével intézményesen foglalkoznának, arra nincs eset.

Hogy a magyar közigazgatás ügyvitele, szervezete beteg, azt már a háború előtt is tudták. De, hogy a magyar közigazgatás mennyire lassú, mennyire nem gyakorlati és hogy sokak megbízhatóságának mértéke milyen, — (tisztelet persze a kivételeknek) — azt csak a háború mutatta meg. Nem reformra van itt szükség. Egy egészen új közigazgatásnak kell megszületni: új ügyviteli renddel, szellemmel.

Mikor 15-20 darab sertés — pestisbe esik, dobos járja be a községet és dobszó útján közli a közönséggel, hogy sertéspestis van. A község minden bejáratánál fehér alapon, fekete, feltűnő betűkkel tábla jelenik meg, hogy: „itt Sertésvész van!“ Ha a Marhák jutnak bajba, ugyanez az eljárás ismétlődik. Tilos a vészes községből jószágot kihajtani. Tilos a legelőre kiverni. Tilos a vásárra hajtani.

Ellenben, ha a „dögvész“ az emberekre jön. akkor semmi sem tilos. Legalább annyi figyelmet kellene az emberek iránt is tanúsítani, mint a marhák és sertések iránt.

Legalább azokat a rendelkezéseket kellett volna foganatosítani, már 14 nappal ezelőtt, az „embervész“ miatt, amit a „Sertésvész“ és „Marhavész“, „Száj- és körömfájás“ esetén a közigazgatás foganatosítani szokott'.

Most azonban, miután a beszerzett adataink szerint cirka 20.000 ember betegedett meg „embervészben “ Baranya vármegyében, már keveselljük a fent említett intézkedést.

Inkább ma, mint holnap 2 hirdetésménynek kell a vármegye egész területén plakáttal és dobszó útján köztudomásra jutni. Vigyázni kell a szövegezésnél: „Hirdetmény“ címet nem szabad neki adni, mert az emberek azt hiszik, hogy fejkvóta leszállításról, vagy marharekvirálásról van szó és nem olvassák el dühükben. Hanem „Dögvész“ címet kell a hirdetésménynek viselni !

Az egyik plakáton álljon

1. A spanyol betegség jelentkezésének tünetei.

2. Veszedeleme.

3. Az óvakodás célszerű módjai.

4. Házi és orvosi kezelés módjai.

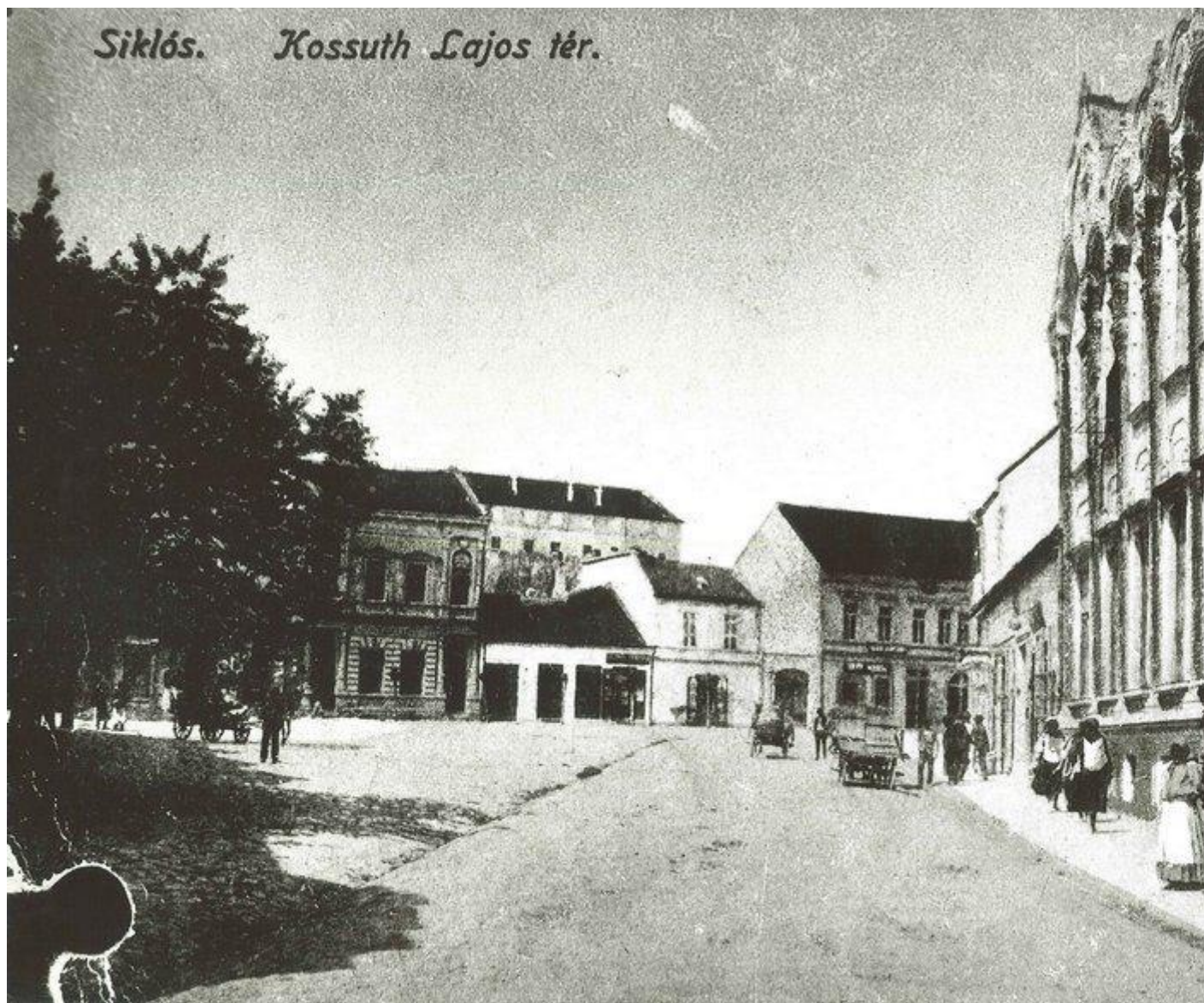
A másik plakát tartalmazhatná a következőket: 1. Iskolák, mozik, színházak bezárandók. 2. Templomokban istentiszteletek és misék nem tarthatók. 3. A korcsmák csak déli 1/2 12 órától este 9-ig tarthatók nyitva. 4. A közigazgatás alsóbb fokú hatóságai 4 hétre kizárólag honvédelmi, népegészségügyi és népélelmezési ügyekkel kötelesek foglalkozni. 5. Temetési menetek és gyűlések tilosak. 6. Hullalátogatás tilos. 7. Utazni vasúton nem szabad 3 hétig. 8. Minden megbetegedés bejelentendő. 9. Kötelező orvosi ellátás. 10. Az orvosoknak helyben és vidéken kocsi rendelendő ki közköltésen. 11. A hadban álló orvosok szabadságolása iránt a szükséges lépések táviratilag megteendők. 12. Kihágási ügyek helyett a szolgabírák, mint népegészségügyi biztosok kötelesek egész járásuk területén a járvány-rendszabályok betartását ellenőrizni. 13. Az összes vásárok, (mint nagy sertés- és marhavész esetén is,) — betiltandók.

Hiszen egy kis jóakarattal és gyors elhatározással olyan intézkedések léptethettük életbe, melyek föltétlenül csökkenteni fogják a borzalmas járványt. Az a legnagyobb baj, hogy a nép nincs tisztában a betegség jellegével, ragályosságával és hogy semmiféle. egészségügyi rendelkezés az iskolák bezárásán kívül nem történt.

Sajnálom, hogy az egész vármegyében nincs időm és módom a népegészségügyi viszonyokat megfigyelni és tapasztalataimat elmondani. Így ez alkalommal meg kell elégednem azzal, hogy csak Siklós nagyközség egészségével foglalkozom. Siklóson se jó víz, se jó levegő nincs. Siklóson az összes utak fertőzöttek. A rossz víz oka az, hogy mély forrású kutunk nincs! Nincs pedig azért, mert Siklós község is belesik a Benyovszky-uradalom tulajdonát képező Harkány-fürdő védőterületébe.

Jó levegőnk pedig azért nincs, mert por és piszok borítja, községünket. Por megint csak azért van, mert nincs az öntözéshez elegendő vizünk és mert öntözés nincs — nem lehet tisztaságot se tartani. Továbbá, mert mocsaras a határunk, — mivel a Lanka csatorna lecsapolását a siklósi uradalom 10 éven keresztül meggátolta.

Ezért, van és volt Siklóson évek óta mindenfajta járványos betegség.

Kép: Siklós (forrás: Siklós Város Hivatalos FB oldala)

Ezek után röviden foglalkozom még a népélelmezés kérdésével. A cseh-szlovák nemzeti tanács Prágában elhatározta, hogy a rekvirálásokat nem fogantositja és eltiltja az élelmiszerek kivételét. Ugyanílyen határozatot hozott a zágrábi horvát nemzeti tanács is.

Ilyenformán Ausztria csaknem kizárólag Magyarországra van utalva, — élelem dolgában. Magyarország, a bécsi föderációs proklamáció és Wilson legutóbbi proklamációja után, az 1867-i kiegyezést nem magyarázhatja úgy, mint eddig, mikor egy egységes Ausztriával állt szemben.

Rátérve a helyi élelmezési viszonyokra, megint csak siklósi viszonyokkal kell, hogy először foglalkozzam, mert arról vagyok tájékozva.

Siklós ellátatlan közönségének kenyérral való ellátása biztosítva nincs. Az itt állomásozó bosnyák vadászszázaljjal együtt — több ezer nemkatona bosnyák kosztos van Siklóson és a környéken.

Az itt időző bosnyák katonacsaládok nemcsak magukat élelmezik, hanem hihetetlen mérvű csempészést folytatnak aratás óta. Sok száz métermázsára lehet becsülni azt a gabonamennyiséget, amit a vármegyéből — Boszniába kicsempészték.

Itt legutóbb azt a hírt korportálták, hogy a közélmezési minisztérium fejkvóta leállítással akar az ellátatlanokról gondoskodni. Ez igen veszélyes dolog.

Tudunkkal Baranya leszállította azt a kenyérmag mennyiséget, amit tőle a közélmezési minisztérium kívánt. Szó se lehet tehát arról, hogy a vármegye ennél többet kibírjon.

Baranya vármegye érdekei az élmezés zavartalanságát megkívánják, mert különben a jövő gazdasági év munkálatai szenvednek kárt és a rend és nyugalom fölbomolhatik.

Az élmezés zavartalansága érdekében feltétlenül kívánatos, hogy elegendő tengeri és burgonya hagyassák vissza a vármegyében. Ezzel az esetleges élmezési zavarok szanálhatók lesznek. A zsírellátás érdekei is ezt kívánják, mert különben igen nagy baj lesz a zsír körül is jövőre.

Legcélravezetőbb volna, az itt állomásozó bosnyák vadászszázaljat elhelyezni Baranyából. Hogy ez nem lehetetlen, példa erre Somogy, ahol szintén volt egy cseh ezred és azt az idén elhelyezték. Ha a bosnyák országai katonacsádok nem fogyasztják élmezésünket és a csempészes megszűnik, ezzel már segítve van egész Baranyán és elsősorban Siklóson.

Az elhelyezés mellett szól az is, hogy Siklóson és környékén mindennaposok a katonai bűncselekmények és kihágások is, melyekkel szemben a hatóság nem képes kellő eréllyel föllépni.

Végül a legutóbbi külpolitikai és horvát események, különösen a horvát nemzeti tanácsnak az a határozata, mely már Baranya vármegyét is a délszláv államhoz csatolja, mem maradtak hatástalanok a: itt levő boszniai, — jobbára szerb katonaságra. Ennek kétségtelen jelei vannak.

Mindezt gondosan mérlegelve, figyelemmel a jövő eshetőségeire: magyar államérdek a bosnyák katonák elhelyezése, úgy politikai, mint honvédelmi és közélmezési szempontból.